

J. P. TRAP

KONGERIGET
DANMARK

FJERDE OMARBEJDEDE UDGAVE

PAA GRUNDLAG AF DEN AF H. WEITEMEYER UDGIVNE 3. UDGAVE
OG UNDER MEDVIRKNING AF VIDENSKABSMÆND, FAGFOLK OG
STEDLIGE MEDDELERE FRA ALLE LANDETS EGNE

UDGIVET AF

GUNNAR KNUDSEN

I. BIND

INDLEDENDE BESKRIVELSE AF DANMARK
KØBENHAVN OG FREDERIKSBERG

KØBENHAVN 1929
G. E. C. GADS FORLAG
(FREDERIK GAD)

KØBENHAVN OG FREDERIKSBERG.

	Pag.
I. INDLEDNING	201
Beliggenhed p. 201. Grænser og Omegn p. 202. Oprindelse, Udvikling, Kvarterer p. 204. Færdelsaarer p. 208. Anlæg p. 215. Udstrækning og Areal p. 220. Finansielle Forhold p. 221. Administrative Forhold p. 224. Inddeling i Kvarterer p. 225.	
II. BYGNINGER OG INSTITUTIONER.....	228
<i>Kirker, Kapeller m. m., Kirkegaarde</i>	228
Kirker under Vor Frue Provsti p. 228. Kirker under Holmens Provsti p. 263. Kirker under Vestre Provsti p. 287. Kirker under Frederiksberg Provsti p. 296. Skt. Nicolai Kirkebygning p. 303. Kirker for Menigheder udenfor Folkekirken p. 306. Kirkegaarde p. 321.	
<i>Slotte og Palæer</i>	327
Christiansborg p. 327. Rosenborg p. 346. Amalienborg p. 354. Prinsens Palæ p. 360. Charlottenborg p. 364. Frederiksberg Slot p. 372.	
<i>Administrations- og Retsbygninger</i>	378
Ministerialbygninger p. 378. Arkiver p. 380. Raadhuse p. 385. Retsbygninger p. 397. Politbygninger p. 402.	
<i>Undervisningsanstalter og Skoler</i>	405
Universitetet og dertil knyttede Institutioner p. 405. Kollegier p. 421. Polyteknisk Lærestanstalt p. 429. Landbohøjskolen p. 433. Andre Stats-Lærestalter p. 437. Seminarier p. 442. Tekniske Skoler p. 443. Handelsskoler p. 446. Husholdningsskoler p. 448. Idræt p. 450. Statens højere Almenskoler p. 452. Kommunale Skoler p. 455. Private Børneskoler p. 464. Abnormskoler p. 471.	
<i>Biblioteker og videnskabelige Institutioner</i>	475
<i>Museer</i>	486
<i>Teatre</i>	502
<i>Hospitals- og Forsørgelsesvæsen</i>	508
Statshospitaler p. 508. Kommunale Hospitaler p. 516. Amtssygehus p. 527. Private Hospitaler p. 528. Andre Institutioner under Sundhedsvæsenet p. 534. Kbh.s Forsørgelsesvæsen p. 536.	
<i>Stiftelser og Velgørenhedsinstitutioner</i>	542
Stiftelser som henhører under Foreninger og Lav p. 542. Andre Stiftelser p. 552. Asylter, Børne- og Optagelseshjem p. 561. Andre velgørende Institutioner p. 566.	

	Pag.
<i>Hær og Flaade. Militære Etablissementer</i>	568
Landbefæstning p. 568. Søbefæstning p. 570. Orlogsværftet og Flaadestationen p. 571. Chr. IV's Tøjhus p. 577. Kastellet p. 580. Kaserner p. 582. Militære Institutioner p. 583.	
<i>Københavns Havn</i>	585
Frihavnen p. 588. Toldhavnen p. 592. Besejling og Udnyttelse p. 607.	
<i>Børsen</i>	608
<i>Pengeinstitutter</i>	611
Banker p. 611. Sparekasser p. 617. Kredit- og Hypotekforeninger p. 619. Forsikringselskaber p. 621. Andre Pengeinstitutter p. 627.	
<i>Trafik- og Kommunikationsvæsen</i>	631
Post- og Telegrafvæsen p. 631. Rederier p. 635. Jærnbaner p. 637. Sporveje p. 645.	
<i>Hoteller</i>	647
<i>Foreningsbygninger</i>	649
<i>Dagblade</i>	661
<i>Kommunale tekniske Anlæg</i>	663
Vandforsyning p. 663. Belysningsvæsen p. 669. Kloakvæsen p. 674. Vejvæsen p. 679. Torvevæsen p. 681. Brandvæsen p. 686. Politivæsen p. 689. Badeanstalter p. 692.	
<i>Parker og Lystanlæg m. m. Monumenter</i>	694
<i>Gamle Huse</i>	712
III. BEFOLKNINGS-, ERHVERVS- OG BOLIGFORHOLD m. m.	727
<i>Befolknings- og Erhvervsforhold</i>	727
<i>Bolig-, Leje- og Ejendomsforhold</i>	731
<i>Større Fabrikker og industrielle Anlæg</i>	733
<i>Handels- og Søfartsforhold</i>	749
IV. HISTORIE	758
Københavns Terrænforhold og ældste Udvikling p. 758. Det middelalderlige København p. 762. Byens Kirker, Klostre og Gilder i Middelalderen p. 769. Fra Reformationen til den store Ildebrand p. 773. København 1728-1800 p. 788. København 1800-1850 p. 793. København 1850-1900 p. 796. København i det 20. Aarhundrede p. 802.	
<i>Frederiksberg</i>	807
<i>De gamle Landsbyer paa Hovedstadens Omraade</i>	813
<i>Litteraturfortegnelse</i>	816
De vigtigste Skrifter, der vedkommer Københavns og Frederiksbergs Topografi og Historie p. 816. De vigtigste Værker og Samlinger, der vedkommer Topografien for hele Landet eller større Dele af det p. 821.	

BILAG.

Kort over København og Frederiksberg. i 2 Blade.

HOVEDSTADEN
KØBENHAVN
OG
FREDERIKSBERG

I.

Indledning.

Beliggenhed. København, Danmarks Hovedstad, Kongens Residens, Sæde for Regeringen, Rigsdagen og Højesteret, Landets betydeligste Handelsplads og Industriby samt Hovedcentret for dets Aandsliv, ligger under $55^{\circ} 41' 12,9''$ n. Br. og $12^{\circ} 34' 40,4''$ ø. L. f. Grw. (beregnet for Observatoriet). Byen, der er opført dels paa Sjællands Østkyst, dels paa den nordlige Del af Øen Amager, har en smuk Beliggenhed ved Sundet og Kalvebod Strand, der mod N. fortsætter sig i Byens Havn og i Forbindelse med denne adskiller Amager fra Sjælland. Den største Del ligger paa Sjælland, den mindste Del paa Amager. Under København i videre Forstand („Storkøbenhavn“) henregnes ogsaa Frederiksberg, der i geografisk Henseende udgør et organisk Hele med København, om end det i administrativ Henseende er en selvstændig Kommune; af praktiske Grunde beskrives den i det følgende sammen med København. København ligger c. 40 km S. for Helsingør, 30 km ØNØ. for Roskilde, 95 km Ø. for Kalundborg, 100 km ØNØ. for Korsør, 85 km NNØ. for Vordingborg og 35 km NØ. for Køge. Ad Jærnbanen er Afstandene: til Helsingør (ad Kystbanen) 44 km, til Roskilde 30 km, til Kalundborg 109 km, til Korsør 109 km, til Vordingborg 118 km og til Køge 52 km. Afstanden til Malmø er c. 30 km, til Stockholm 750 km, til Gøteborg 240 km, til Oslo 490 km, til London 1350 km, til Stettin 300 km, til Berlin 435 km og til Leningrad 1275 km.

Som det vil ses af det under Københavns Historie optagne Kort, der viser den oprindelige Kystlinje af Farvandet omkring København, er store Dele af Byen beliggende paa ældre og nyere Opfyldning af det oprindelig langt bredere Farvand mellem Sjælland og Amager. Disse Strækninger er til Dels endnu meget lavtliggende, saaledes Christianshavn, hvis Højdebeliggenhed varierer fra c. 1,5 m over dagl. Vande til c. 2 m. Ved Børsen ligger Terrænet i 1,7-1,9 m, paa Amalienborg Plads i c. 2,5 m, i Havnegade varierer det fra c. 1,8 m til c. 2,0 m. Noget større Højde, c. 4 m, finder man paa Christiansborg Slotsplads. De nyere Opfyldninger paa begge Sider af Kalvebod Strand er til Dels holdt i 1,9-2,2 m. Fra Havnearealerne hæver Terrænet sig næsten umærkeligt ind mod Land og naar

ved Kongens Nytorv op til c. 4 m, ved Gammeltorv c. 7 m, paa Raadhuspladsen c. 6 m. Kun paa Strækningen Nytorv, Gammeltorv og Nørregade, hvilken Gade hæver sig til c. 10 m, er Stigningen ret følelig. Medens Partiet omkring Søerne ligger i c. 8-8,5 m, hæver Terrænet sig jævnt mod N. indtil Jagtvej og Haraldsgade, hvor det højeste Punkt mellem de nævnte Gader ligger i c. 18 m, og mod V. til Valby Bakke, hvor det højeste Punkt af Valby Langgade naar 28,4 m, og

Københavns Vaaben, fra 1661.

Frederiksberg Bakke, hvorfra man har den bedste Udsigt ind over København; det højeste Punkt, ved Slotsporten, er 30,8 m. Herfra falder Terrænet atter ned mod et Dalstrøg, der følger Lersøen, Grøndalsaaen, Damhussøen og Damhusaaen fra Sundet til Kalvebod Strand. Mod NV. hæver Terrænet sig atter mod Bispebjerg Bakke, hvor Pladsen foran Krematoriet ligger i c. 30 m, og Brønshøj Bakke, c. 32 m. Bellahøjvej, hvorfra man har en af de smukkeste Udsigter ind mod Byen, naar en Højde af c. 31 m, og i Nærheden heraf ligger Byens højeste Punkt i

37,2 m. Imellem dette Højdedrag og de i Gladsakse Sogn ved Buddinge og Søborg beliggende Bakker, der naar en Højde af c. 50 m, strækker sig Utterslev Moses brede Engdrag, der ved Kagsmose og Lavningen ved Harrestrup Aa staar i Forbindelse med det før nævnte indre Dalstrøg.

Grænser og Omegn. Ved de store i 1901 og 1902 stedfundne Indlemmelser, der har bevirket, at Frederiksberg Kommune helt er bleven omsluttet af København, blev Byens Areal, der før var opgjort til c. 2350 ha, forøget med 4600 ha, d. v. s. at dens Areal blev forøget til omtrent det tredobbelte. Ved Overenskomst af $27\frac{1}{2}$ 1906 med Gentofte Kommune indlemmedes Tuborg Vang i Byen samtidig med, at der fandt en Regulering af Nordgrænsen Sted, hvorved Callisensvej med de omkringliggende Arealer indlemmedes i Gentofte Kommune. Byen grænser herefter mod N. til Hellerup og Gentofte Sogne i Gentofte Kommune samt til Søborggaard og Gladsakse Sogne i Gladsakse Kommune, mod V. til

Herlev, Rødovre og Hvidovre Sogne, der er egne Sognekommuner; paa Amagersiden mod Taarnby og Kastrup Sogne i Taarnby Kommune. Paa Amagersiden gaar Grænsen fra Kysten S. for Kastrupfortet omtrent vinkelret paa Kystlinjen, indtil den noget V. for Nordregaard drejer mod S. for derpaa omtrent udfor Mejlgaard at dreje mod SV. ud til Kalvebod Strand. Paa Sjællandsiden gaar Grænsen fra Kysten mod V. tæt N. for Scherfigsvej, følger derpaa Strandvejens Østside til noget forbi Tuborg Fabrikker, hvorpaa den drejer mod V. og gaar tæt N. for Nordkrog til Hellerup Station; af denne hører den S. for Hellerupvej liggende Del under København; herfra fortsættes Grænsen mod S., indtil den drejer lige mod V. ud til Emdrup Sø, hvis Nordkyst den følger et Stykke for derpaa at fortsætte i vestlig Retning til noget forbi Søborghus Kro; herfra gaar den først i sydlig og derpaa i vestlig Retning gennem Utterslev Mose indtil et Punkt N. for Brønshøj Kirke, hvor den i et skarpt Knæk drejer mod N. til Mosens Nordside, herfra i en Bue mod V. til Kagsbro og fortsættes videre mod S. over Islebro langs Harrestrup Aa og Vestkysten af Damhussø; noget S. for Søen dannes Grænsen af Damhusaaen til dens Udløb i Kalvebod Strand.

Frederiksberg, der som nævnt er helt omsluttet af København, grænser mod Ø. til Skt.

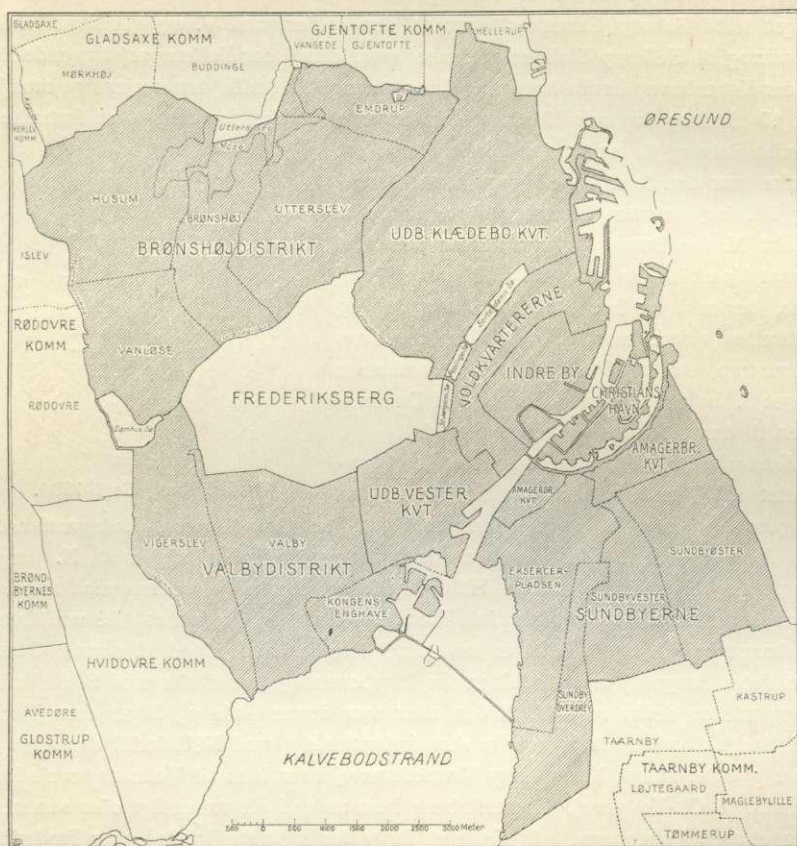
Jørgens Sø; mod N. følger Grænsen i en Bue Grøndalsaaen, Ladegaardsaaen og Aaboulevard, idet dog en smal Strimmel skyder sig mod N. langs Lygteaaen til en Linje mellem Hillerødgade og Glentevej, medens mod Ø. Trekanten mellem Aaboulevard, Jul. Thomsens Gade og Rosenørns Allé ved Overenskomst af $18\frac{1}{2}$ og $8\frac{1}{2}$ 1924 er indlemmet i København. Mod V. skærer Grænsen Peter Bangsvej ved Viadukten for Ringbanen og gaar derfra mod S. til Valby Langgade og derfra mod Ø. til den atter naar denne Gade og følger dens Nordside langs Søndermarken, hvorfra den fortsætter sig mod NØ., indtil den efter at have gjort et skarpt Knæk langs Værnedamsvej naar frem til Værnedamsvejs Indmunding i Gl.-Kongevej. Frederiksberg fremtræder i alt væsentligt som sammenbygget med København, hvis Gadenet fortsætter sig naturligt ind over Frederiksberg til Dels befaret af Københavns Sporveje.

De nævnte *Nabokommuner*, der alle er beliggende i Sokkelunds Herred, udvikler sig i stigende Grad som Forstæder til Hovedstaden. Medens Rødovre og Taarnby Kommuner stadig rummer et stort Antal Gartnerier, der bidrager væsentlig til Hovedstadens Forsyning med Grøntsager og Blomster, breder Forstadsbebyggelsen sig særlig i de øvrige Kommuner over større og større Arealer, og antager bl. a. i Søborg i Gladsaxe Kommune, hvortil nylig er ført Sporvej, og i Gentofte Kommune, der gennemkrydses af flere Sporvejslinjer, en helt bymæssig Karakter, medens egentlig høj Bebyggelse (4-6 Beboelselag) endnu væsentlig kun findes i den østlige Del af Gentofte Kommune (Hellerup). Nabokommunernes naturskønne Partier: Vejene langs Sundet, saavel paa Sjællands- som paa Amagersiden, Skovene ved Charlottenlund, Ordstrup og Jægersborg fortsættende sig i Jægersborg Hegn (beliggende i Lyngby-Taarbæk Kommune), Hareskovene ved Bagsværd (Gladsaxe Kommune), fortsættende sig ind i Værløse Kom-

Frederiksberg Segl 1899.

mune (Smørum Herred) til Sønderø, de smukke, bakkede Skove ved Furesø og Bagsværd-Lyngby Sø, danner en Slags ydre Parkbælte for Hovedstaden, med hvilken det forbindes dels med Statsbanelinjerne Nord- og Kystbanen og de private Slangerbanelinjerne og Amagerbanen, dels med ypperlige Hovedveje, der særlig om Helligdagene giver Plads for talrige Cykler og Automobiles, der fører Tusinder og atter Tusinder af Hovedstadens Befolkning ud i den frie Natur.

Oversigtskort over København.

Oprindelse, Udvikling, Kvarterer (se iverigt under Kbh.s Historie). Da Absalon omkr. Aar 1167 byggede sin faste Borg paa den lave Strandholm, fandtes allerede en Havneplads samt en Landsby ved den nuv. Vestergade. Disse tre Dele sammensmeltedes ved et fælles Befæstningsanlæg, hvor Borgen dannede det faste Værn mod Søen. Befæstningen mod Land har mod Ø. fulgt Kongens Nytorvs Vestside, mod NØ. omtrent Flugten af den nuvæ. Gotersgade, mod N. i en Bue gennem Hj. af Aabenraa og Rosenborggade til de nuvæ. Voldgader, som den omtrentlig fulgte, indtil den naaede den davæ. Kystlinje ved Løngangsstræde. Først 1667 forlængedes Vestervold omtrent til den nuvæ. Langebros Plads. Af Byens ældre Befæstningsanlæg er kun bevaret Ruinen af Jarmers Taarn. Nogle Murrester fra

Absalons Borg er bevaret i underjordiske Hvælvinger ved nuvær. Christiansborg Slot.

Byens ældste Kvarterer falder indenfor den nævnte Befæstningslinje, og de smalle krogede Gader er til Dels beliggende, hvor de har ligget fra Arilds Tid, Gadenettet har dog fra Tid til anden gennemgaaet ikke uvæsentlige Forbedringer, hvortil særlig de store Ildsvaader har givet Anledning, saaledes Nygades Gennemførelse efter en stor Brand i Kvarteret Aar 1685. Frederiksberggade og Kultorvet anlagdes efter den store Brand 1728, Højbroplads efter Branden 1795, der tillige medførte forskellige Gadeudvidelser. Gadenettet er dog stadig i færdselsmæssig Henseende meget utilfredsstillende, idet adskillige vigtige Trafikgader har en

Kongens Nytorv.

meget ringe Bredde, og Manglen af gennemgaaende Færdselsgader gør sig stadig gældende, særlig i Kvartererne V. for Købmagergade. I de senere Aar har der fundet ret omfattende Ombygninger Sted, særlig i Kvarteret ved Farvergade og Kvarteret ved Gammel-Mønt og Chr. IX's Gade, hvor Gadenettet samtidig er omdannet ved Anlæg af bredere Gader, hvis Forlængelse gennem de daarlige Kvarterer S. for Østergade formentlig inden mange Aar kan ventes gennemført. *Christianshavn*, grundlagt af Chr. IV 1618, indlemmet i København 1674 efter nogle Aar at have været en selvstændig Købstad, udviser et regelmæssigt Gadenet med overvejende retvinklede Karréer og Gader, der har været brede efter Datidens Forhold, men ikke tilfredsstillende Nutidens Krav, hvilket særlig gælder Hovedgaden Torvegade, hvis Ombygning og Udvidelse nylig er besluttet, bl. a. under Hensyn til Nødvendigheden af en forbedret Forbindelse mellem Sundbyerne og den indre By. Det vidtstrakte Befæstningsanlæg, der nu omslutter Christianshavn og de i Forbindelse dermed staaende Øer: Arsenalø, Frederiksholm og Nyholm blev udført under Chr. V. I Chr. IV's Tid paabegyndtes Arbejdet paa den nye Østervold, og den gamle Østervold nedreves. Der skaffedes herved Plads til et nyt Kvarter „*Ny-København*“, nu Skt. Annæ Øster- og Vester Kvarter, der anlagdes med for-

holdsvis brede, lige Gader til Dels efter en Bebyggelsesplan fra omkr. Aar 1650. *Kvarteret ved Frederiksholms Kanal* stammer omtrent fra samme Tid; men først langt senere (efter 1861) udfyldtes den gamle Bys Rammer ved Bebyggelsen af *Gammelholm-kvarteret*. Den gamle By er gentagne Gange blevet hærget af store Ildsvaader (1728, 1795 og Bombardementet 1807) og rummer derfor kun faa Bygningsminder fra de ældste Tider. Fra Chr. IV's og de senere Enevoldskongers Tid er dog endnu smukke, monumentale Bygninger bevarede, ligeledes en Del Borgerhuse fra senere Perioder. Ved Lov om Bygningsfredning er af ældre københavnske Bygninger flere Hundrede blevet optaget i Fortegnelsen over fredede Ejen-domme, og alt i alt er den ældre By endnu rig paa smukke, karakterfulde Bybil-

Rådhuspladsen.

leder, som f. Eks. Partierne ved Christianshavns Kanaler, ved Børsen og Kanalerne omkring Slotsholmen, ved Domhuset, Frue Plads, Fiolstræde, Graabrødre Torv m. fl. (se iøvrigt Gamle Huse). Gennem Aarhundreder laa Befæstningsanlæggene som en Spændetroje, der hindrede Byens Vækst; ej heller paa Demarkationsterrænet udenfor Byen maatte Bebyggelse finde Sted. Fra 1852 blev Demarkationslinjen rykket tilbage fra Jagtvejslinjen til Søerne, og derefter kom der Fart i „Broernes“ Bebyggelse med de tæt befolkede Kvarterer, *Brokvartererne*, der med deres i Forhold til Hus-højden smalle Gader, med Baghuse, Sidehuse og mørke Gaarde rummer et stort Antal Lejligheder af ringe Værdi og samtidig frembyder det ogsaa fra andre Byers samtidige Bebyggelse kendte, skønhedsforladte Indtryk. Betydelig mere tiltalende fremtræder „*Voldkvartererne*“, hvis Opførelse paabegyndtes, efter at Demarkationsservitutten 1867 ophævedes ved Lov. *Amagerbro* kiler sig ind mellem Christianshavns Voldgrav og Sundbyerne; Bebyggelsen, der væsentlig er af nyere Dato, omfatter bl. a. Industrikvarteret N. for Pragsboulevard. I Begyndelsen af Aar-hundredet førtes Kajanlægget paa Amagersiden fra Langebro c. 1,5 km mod SV., og paa det bagved liggende Terræn opstod det nye Kvarter „*Islands Brygge*“.

Bygningsloven af 1889 fastsætter større Gadebredder end tidligere almindeligvis anvendt og begrænser ogsaa Bebyggelsesgraden, men tillader fremdeles tæt og lidet tilfredsstillende Byggeri. Der er dog i de senere Aar (ikke mindst under Verdenskrigen, hvor der til det offentlige Støtte har været knyttet en vis Censur) opstaaet mere tilfredsstillende Boligtper med frie, aabne Gaarde, Forhveanlæg etc. Eksempelvis kan nævnes Bebyggelsen N. for Fælleparken (*Bryggerovangen*), mellem Guldbergsgade og Tagensvej, ved Stefansgade, ved den ydre Del af Søndre-Boulevard, de nyere Bebyggelser i Amagerbro Kvarter m. fl. Af ældre sammenhængende *Villakvarterer* ligger Rosenvænget endnu ret uberørt; nyere Villakvarterer af større Udstrækning findes kun ved Ryvangen og Kvartererne N. for

Vesterbrogade med Frihedsstøtten.

denne til Grænsen mod Hellerup. „De indlemmede Distrikter“ udgør Københavns nyeste Kvarterer. *Valby-Distriktet* (indl. fra $\frac{1}{1}$ 1901), en Del af den tidligere Hvidovre Kommune, omfatter Byerne *Valby* og *Vigerslev* samt *Kongens Enghave* og *Damhussøen*, det udfylder Terrænet mellem Vesterbro og Hvidovre, fra hvilken det adskilles ved Damhusaaen, mod S. begrænset af Kalvebod Strand, mod N. af Frederiksberg. *Brønshøj-Distriktet* (indl. fra $\frac{1}{1}$ 1901, tidligere Brønshøj Sogn under Brønshøj-Rødovre Kommune), omfattende Byerne *Vanløse*, *Husum*, *Brønshøj*, *Utterslev* og *Emdrup*, udfylder det vidtstrakte Terræn, der mod Ø. begrænses af Lersøen, mod N. af Emdrup Sø og Utterslev Mose, der danner et naturligt Skel mod henholdsvis Gentofte og Gladsaxe Kommuner, mod V. af Kagsaaen, Damhussøen og Harrestrup Aa, mod S. af Grøndalsaaen, henholdsvis mod Herlev, Rødovre og Frederiksberg Kommuner. *Sundbyerne* (de fra $\frac{1}{1}$ 1902 indlemmede Sundby og Nathanaels Sogne) udfylder Terrænet mellem Sundet og Kalvebod Strand, mod N. stødende op til Amagerbro Kvarter, mod S. begrænset af Taarnby Kommune, og omfatter Kvartererne *Sundbyøster* og *Sundbyvester*, den Staten tilhørende *Eksercerplads*, hvis nordlige Del dog nu er under Ud-

stykning til privat Bebyggelse, samt *Sundby Overdrev*. I Sundbyerne, Valby og den inderste Del af Utterslev findes en Del Bebyggelse af ældre Oprindelse, der kun adskiller sig fra den øvrige Forstadsbebyggelse ved en noget større Planløshed og Uensartethed. Omkring de gamle Gadekær i Utterslev og Husum findes de gamle Landsbyer, endnu delvis bevarede, endvidere findes endnu i Yderdistrikterne en Del Gartnerier. Bebyggelsen, der i de senere Aar har bredt sig over Størstedelen af de indlemmede Distrikter, hvor foruden nævnte Gartnerier endnu kun faa Landbrugsarealer er tilbage, har en langt mere aaben og tiltalende Karakter end den tidligere Forstadsbebyggelse, og paa adskillige Omraader spores Resultaterne af moderne Byplankunst ved saavel Gadeplanens som Bebyggelsesplanens Udformning, eksempelvis kan nævnes Bebyggelsen ved Grundtvigs Kirke, ved Gen-

Dronning Louises Bro.

foreningspladsen m. fl. Bygningshøjden er i stor Udstrækning ved den nyere Karrébebyggelse indskrænket til 3 Beboelseslag. Stærkest præges Yderdistrikterne af de vidstrakte „Parcelforeningsarealer“, omfattende c. 170 Parcelforeninger med ialt c. 13,000 Parceller, indtagende et Omraade af c. 1000 ha. Bebyggelsen paa Parcellerne er dels almindelig Villabebyggelse, dels Smaahuse, bygget for beskedne Midler; adskillige Parceller benyttes endnu kun til Sommerhus- eller Lysthusbebyggelse. Sammenbyggede Smaahuse paa mindre Parceller, Rækkehuse, har i de senere Aar vundet stigende Udbredelse, saaledes f. Eks. en Del af Bebyggelsen V. for Genforeningspladsen. *Frederiksberg*, der deles i et *Bydistrikt* (mod Ø.) og et *Landdistrikt* (mod V.), bestod fra gammel Tid overvejende af Villabebyggelse, men denne er forlængst langs Hovedfærdselsaarerne vejet for høj Bebyggelse, der stadig breder sig, om end der ogsaa i Bydistriktet endnu findes flere gamle Villakvarterer bevarede.

Af de vigtigere Færdselsaarer og mere fremtrædende **Gadepartier** nævnes følgende:

I det egentlige Københavns østl. Del ligger *Kongens Nytorv*, som er Byens største Plads (c. 3,3 ha), og som tidligere betragtedes som Byens Centrum. Fra

dette Torv (det gamle Hallandsaas), der prydes af flere fremragende baade offentlige og private Bygninger — Det kgl. Teater, Charlottenborg, Det Thottske Palæ, Forsikringsselskabet Skandinavia's Bygning, Store nordiske Telegrafskabs Bygning, Hotel d'Angleterre, Magasin du Nord og Handelsbanken —, og hvis Midte indtages af et lille Anlæg med Christian V's Rytterstatue, udstraalet 13 Gader, hvoraf flere hører til Byens vigtigste Færdselsveje. Mod SV. udgaar herfra den smalle, men stærkt trafikerede Hovedaare gennem *Østergade* over *Amagertorv*, hvortil slutter sig mod S. den for sit Torveliv bekendte *Højbroplads*, videre gennem *Vimmelskaftet* og *Nygade*, derpaa mellem *Nytorv* og *Gammeltorv*, Byens ældste Plads, gennem *Frederiksberggade* til *Raadhuspladsen* (c. 2,9 ha), der med

Amalienborg med Havnen.

Raadhuset og som Knudepunkt for Byens vigtigste Sporvejslinjer, som forgrener sig gennem Byens vigtigste Færdselsveje, er blevet Centrum for Nutidens København. Denne c. 1100 m lange Strækning fra Kongens Nytorv til Raadhuspladsen er med de nærmest omliggende Partier Byens egentlige Forretningskvarter („Strøget“), idet Husene her mere og mere optages af Butikker, Kontorer og Forretningslokaler, medens deres Indehavere søger Beboelse ude i de ydre Kvarterer og Nabokommunerne. Den omtalte Hovedaare fortsættes fra Raadhuspladsen forbi Industriforeningsbygningen, Forlystelsesetablisementet Tivoli, Hovedbanegaarden og Frihedsstøtten ad den c. 2400 m lange *Vesterbrogade*, der fører gennem *Vesterbro* over *Vesterbros Torv* gennem Frederiksberg Kommune og fortsættes i Roskildevej, der passerer mellem Frederiksberg Have og Søndermarken og gaar forbi Frederiksberg Slot. Efter paa en kortere Strækning atter at have passeret Københavns Grund gaar Roskildevejen ved Damhussøen over i Amtsvejen til Roskilde, Roskilde Landevej*). Fra Vesterbrogade fører over Frederiksbergs Grund den brede *Frederiksberg Allé* til *Frederiksberg Runddel* med Indgangen til Frederiksberg Have.

*) Nulpunktstenen for Kilometerinddelingen af Roskilde Landevej staar paa Raadhuspladsen.

En anden vigtig Færdselsaare, der udgaar fra Kongens Nytorv, fører ad *Gotersgade*, 1300 m lang, der leder mod NV. ud til Sortedams Sø, og fortsættes over det af store, palæagtige Bygninger omgivne *Søtorv*, hvor den forener sig med den nedennævnte Frederiksborggade, og hvorfra den fører videre over *Dronning Louises Bro* mellem Sortedams- og Peblingesø ad den c. 2150 m lange *Nørrebrogade* gennem *Nørrebro*, som for en stor Del indeholder Arbejderkvarterer. Nørrebrogade fører videre

Købmagergade.

forbi den store Assistens Kirkegaard over *Nørrebros Runddel* til *Frederikssundsvejen*, som gaar gennem *Utterslev* (Utterslev Mark) og gennem *Brønshøj By* og *Husum By* og kort efter at have passeret den tidligere Fæstningsceinte ved Kommune-grænsen (Kagsaaen) gaar over i Amtsvejen til *Frederikssund*. Fra *Frederikssundsvejen* udgaar i *Utterslev Mark* i nordlig Retning *Frederiksborgvejen*, der fører forbi *Bispebjerg Kirkegaard* og *Grundtvigs Kirke* og ved *Søborghus Kro* gaar over i *Amtsvejen*, der gennem den nærliggende *Søborg By* betegnes som „*Søborg Hovedgade*“, fort-

sættes i „*Buddinge Hovedgade*“ og „*Bagsværd Hovedgade*“ og som *Landevej* videre til *Slangerup*. I Forbindelse med *Frederiksborgvej* og udmundende i denne udfor *Bispebjerg Krematorium* staar den vigtige Færdselsvej *Tagensvej*, der ved *Fredensgade* og *Fredensbro* staar i Forbindelse med *Sølvgade*. *Tagensvej* fører forbi de store Hospitaler: *Rigshospitalet*, *Militærhospitalet* og *Bispebjerg Hospital* *).

En tredje betydelig Færdselsaare fører fra Kongens Nytorv mod N. gennem de to parallelt løbende Gader *Store-Kongensgade* og *Bredgade*. Den sidstnævnte Gade, der har mange fremragende Bygninger, som det *Schimmelmanske Palæ* (*Odd-Fellow*

*) Nulpunktstenen for Kilometerinddelingen af *Frederiksborgvej* og *Frederikssundsvej* staar i *Frederiksborggade* umiddelbart udenfor *Nørreport*.

Palæet, „Koncertpalæet“), Frederikskirken („Marmorkirken“), Alexander Newsky Kirken, det tidligere Frederiks Hospital og den romersk-katolske Ansgarkirke, danner sammen med den parallelt løbende *Amaliegade* Byens fornemste Kvarter. *Amaliegade* afbrydes af den smukke og stilfulde *Amalienborg Plads*, hvis Midte prydes af Sally's smukke Rytterstatue af Fr. V og indrammes af Slottets fire Pavilloner, hvoraf de to sydlige forbindes med den over Gaden byggede Kolonnade, der stærkt bidrager til dette Gadebilledes Særpræg. Færdselsaaren fører videre mellem Anlægget *Grønningen* og *Nyboderkvarteret*, derpaa ad den 2200 m lange *Østerbrogade* forbi Østbanegaarden, det nye stilfulde Østbanekvarter, Garnisonskirkegaarden, Holmens Kirkegaard og Sortedams Søs østlige Bred til Pladsen *Trianglen*. Herfra udgaar mod NV. *Øster Allé*, der fører gennem *Fælledparken* forbi Store-Vibenshus, hvor den fortsættes i *Lyngbyvej*, der ved Emdrup Sø ved Stadens Grænse deler sig i Amtsvejen over Lyngby (der atter ved Rudersdal deler sig i Landevejen til Hillerød og Landevejen over Hørsholm henholdsvis til Fredensborg og Helsingør) og *Bernstorffsvej*, en af Hovedvejene i Gentofte Kommune. Østerbrogade fortsættes videre mod N. forbi Husarkasernen og gaar ved Lille-Vibenshus over i *Strandvejen*, som fører langs det nye Ryvangskvarter gennem det med København sammenvoksede Hellerup (se II p. 271) og videre langs Kysten til Helsingør*). Parallelt med Østerbrogade men meget mindre befærdet end denne gaar den brede *Strandboulevard* og endnu længere mod Øst langs Kystbanen *Østbanegade*.

Af andre Gader, der udgaar fra Kongens Nytorv, maa ogsaa nævnes *Holmens Kanal*, der fører mod S. forbi Nationalbanken og Holmens Kirke, og som over *Holmens Bro* staar i Forbindelse med Slotsholmen (se ndfr.).

Af mere betydelige Færdselslinjer, der fører i Retning fra NV. til SØ., nævnes den, der udgaar fra det ovennævnte Søtorv ved Dronning Louises Bro og dannes af den ligeledes nævnte *Frederiksborggade*, der fortsættes over *Kultorvet* gennem den smalle, stærkt befærdede *Købmagergade*, som mellem Rundetaarn og Regensen indsnævrer sig saa stærkt, at det, til Trods for at det ene Fortov er indbygget som Buegang i selve Regensen, volder de alvorligste Vanskeligheder for Gadefærdselen, forbi Postgaarden og videre over *Højbroplads* til *Højbro*, som fører over til *Slotsholmen*. Denne Holm, paa hvilken ligger Christiansborg Slot med Slotskirken, Thorvaldsens Museum, Ministerialbygningerne, det kgl. Bibliotek, Tøjhuset og Børsen, udgør en særlig Del af den gamle By, idet den er skilt fra det øvrige ved en fra Havnen udgaaende sejlbar Kanal, medens Havnen selv skiller den fra Christianshavn. Over Kanalen fører 7 Broer, nemlig foruden de to ovennævnte (Holmens Bro og Højbro) *Børsbroen*, mellem Havne- og Børgade, *Stormbroen*, *Marmorbroen*, *Tøjhusbroen* (Prinsens Bro), der fører mod SV. til Gadestrækningen Frederiksholms Kanal, samt *Frederiksholms Kanalbro*, der forbinder de to ved Kanalen adskilte Dele af Kristiansgade. Med Christianshavn er Slotsholmen forbunden ved *Knippelsbro*, som fører over Havnen. Den ovennævnte Færdselslinje, der gaar over Højbro, fører videre over *Slotspladsen* forbi Slottets Façade, forbi Børsen, hvor den deler sig i Slotsholmsgade og

*) Nulpunktstenen for Kilometerinddelingen af Strandvej og Lyngbyvej staar udfør Østbanegaarden.

Børggade henholdsvis for Kørsel til og fra Knippelsbro, over denne til Christianshavn, hvor den fortsættes gennem *Torvegade*, forbi *Christianshavns Torv*, gennem *Amagerbrogade*, som fører gennem Sundbyerne, og fortsættes i Landevejen til Store-Magleby og Dragør*). *Christianshavn* bestaar af den nordlige Del, der ved Kanaler er delt i flere Øer (Ankerø, Arsenalø, Christiansholm, Dokø, Frederiksholm, Nyholm og den mellem Kvintus og Lynetten liggende Revshaleø), og som bl. a. optages af Etablissementer for Orlogsværftet, Flaadens Leje og flere private Skibsværfter. Den sydlige Del har i flere Gadepartier, saaledes i Overgaden oven Vandet og Overgaden neden Vandet paa begge Sider af Kanalen,

Langelinie.

bevaret mere af sit gammeldags, karakteristiske Udseende end den øvrige Del af Byen, ligesom der i det hele taget hviler et eget Præg over den. Af Broerne over Kanalen nævnes *Børnehusbroen* og *Snorrebroen*, som forbinder henholdsvis Torvegades og Skt. Annagades to Dele. *Sundbyerne* har derimod med deres Arbejderkvarterer og Villaanlæg et helt moderne Udseende.

Omtrent parallelt med Linjen Frederiksborggade-Knippelsbro gaar en noget mindre befærdet Linje fra Peblingesø gennem *Vendersgade* forbi *Grøntorvet*, videre gennem *Nørregade* forbi Skt. Petri Kirke, Universitetsbygningerne, Bispegården og Domkirken, over *Gammel-* og *Nytorv* med Domhuset, gennem *Raadhusstræde* og forbi Prinsens Palæ ad den ovennævnte Gade *Frederiksholms Kanal*, hvorfra *Stormgade*, *Ny Vestergade* og *Ny Kongensgade* fører mod V. i Forlængelse af de 3 ovennævnte Broer over Kanalen. Hovedfærdselsaarerne til *Langebros*, den anden Forbindelse over Havnen, er dels *Hambrosgade*, der udgaar fra Polititorvet med Politigaarden og Godsbanegaarden, dels de to parallelt løbende Gader *Vestervoldgade* og *Vestre-Boulevard*, der passerer

*) Nulpunktstenen for Kilometerinddelingen af Amager Landevej staar ved Ravelinen udfor den gamle Vagtbygning.

paa hver sin Side af Hovedbrandstationen og Raadhuset, begge Gader fører over Raadhuspladsen, sidstnævnte Gade, der tillige fører over Dantes Plads, danner med en Række monumentale Bygninger saasom Videnskabernes Selskabs Bygning, Glyptoteket, nævnte Brandstation og Raadhuset samt sine parklignende Anlæg et smukt Gadeparti, der mod NV. udmunder i *Jarmers Plads* (med Jarmerstaarnets røde Murrester), der indrammes af Østifternes Kreditforenings, Teknologisk Institut's og Revisions- og Forvaltningsinstitutets nye, monumentale Murstensbygninger. Færdselslinjen fortsætter sig paa Sjællandssiden i den brede *Gyldenløvesgade*, videre ad *Aaboulevard*, *Rantzausgade* og *Borups Allé* gennem nye, stilfulde Forstadskvarterer til Frederikssundsvej. Fra Axeltorv udgaar

Christianshavns Vold.

Gammel-Kongevej, der fører midt igennem Frederiksberg og er Frederiksbergs gamle, centrale Forretningsstrøg; mod V. fortsættes den i *Smallegade* og *Peter Bangsvej*. Fra Gyldenløvesgade udgaar en af Frederiksbergs nye Hovedfærdselsaarer, *Rosenørns Allé*, der gennem Vinkel- og Rolighedsvej fortsættes i den til Brønshøj og Vanløse førende Hovedvej *Godthaabsvej*. Paa Amagersiden fortsætter nævnte Færdselslinje over Langebro sig i *Amager Boulevard* forbi Ny Tøjhus, Serum instituttet, Statsprøveanstalten og Mønten, medens Sidegaderne *Thorshavnsgade* og *Islands Brygge* fører til de nye Kvarterer paa det af Havnevasenet opfyldte Terræn. Da den nuværende Langebro paa Grund af sin ringe Brede ikke kan bestride Færdselen til de paa Amagersiden opvoksede Kvarterer, er det nu vedtaget at bygge en ny og bredere Bro paa den gamle Bros Plads. Broen vil blive løftet saa meget, at den ved Viadukter kan føres over Kajgaderne, og der vil derfor blive lagt Tilkørselsramper i Boulevarderne.

Fra Vestre-Boulevard gaar mod SV. en Færdselslinje gennem Banegaardskvarteret ad *Tietgensgade* mellem Rud. Berghs Hospital og Tivoli, forbi Central-Postbygningen, hvor den føres paa Bro over Baneterrænet, og til *Kvægtorvet*, videre over *Halmtorvet* ad *Sønder-Boulevard*, der ved Viadukterne ved Enghave-

vej og Vester-Fælledvej staar i Forbindelse med *Vigerslev Allé*, der fortsætter sig mod V. til Hvidovre. Omtrent parallelt med denne Linje løber *Istedgade*, der over *Enghave Plads* fortsættes i *Ny-Carlsbergvej* forbi Bryggeriet og i *Valby Langgade*.

Som en indre Ringgade er paa det tidligere Voldterræn anlagt de sammenhængende Voldgader: *Østervoldgade*, der fører forbi Kunstmuseet og Rosenborg Slot, *Nørrevoldgade* med teknisk Skole og de tidligere nævnte: *Vestervoldgade* og *Vestre-Boulevard*, der som et Bælte af smukke, brede, træbevoksede Gader omslutter de ældre Bydele og danner Forbindelsen mellem den Række større og

Frederiksberg Have med Fr. VI's Statue og Havens Indgang.

mindre Anlæg, der væsentlig hidrører fra det tidligere Fæstningsterræn, og danner Byens indre Parkbælte, bestaaende af Anlæggene og Promenaderne omkring Kastelet, Østre-Anlæg, Botanisk Have, Ørstedsparken, det lille Anlæg omkring Jarmerstaarnet, der udgør de sidste Rester af den tidligere Aborrepark, det smukke Forlystelsesetablisement „Tivoli“, og paa Amagersiden det udstrakte System af Volde, Grave og Bastioner, der ligger som et historisk Minde af stor Værdi og danner en Krans af sjælden Skønhed omkring det gamle Christianshavn.

Omtrent parallelt med Voldgaderne ligger den langt vigtigere Færdelsaare, der stammer fra den udenfor Fæstningen liggende gamle Farimagsgade, og nu bestaar af de brede Gader *Øster-Farimagsgade*, der udgaar fra *Lille-Triangel* ved Østerbrogade og over *Sølotørvet* fører forbi Polyteknisk Lærestalt og Kommunehospitalet og fortsættes i *Nørre-Farimagsgade* og *Vester-Farimagsgade* indtil *Gl.-Kongevej*. Udenfor Søerne ligger den brede *Blegdamsvej*, der fører fra Triangelen forbi den ny Frimurerloge, Rigshospitalet og Blegdamshospitalet til *Skt. Hans Torv*, der ved *Fælledvej* og *Elmegade* staar i Forbindelse med Nørrebrogade.

Af ydre Færdselsaarer, der kan karakteriseres som Ringveje (eller Tværveje), kan nævnes *Jagtvej*, der ved *Strandboulevarden* staar i Forbindelse med det nordlige Havneterræn, og fra *Lille-Vibenshus* føres forbi Fælledparken forbi de nye, smukke Kvarterer ved denne til Pladsen ved *Store-Vibenshus*, der tillige optager de vigtige Færdselsveje *Øster-Allé*, *Nørre-Allé* og *Lyngbyvej*, og saaledes danner et vigtigt Færdselsknudepunkt. Jagtvejen føres herfra mod SV. over *Nørrebros Runddel* forbi Landsarkivet og fortsættes i Frederiksberg Kommune i *Falkonerallé*, der ved Frederiksberg Station bøjer i sydlig Retning og fortsættes i *Allégade* og *Pileallé* forbi Frederiksberg Have og Søndermarken, indtil den atter ved Sammen-

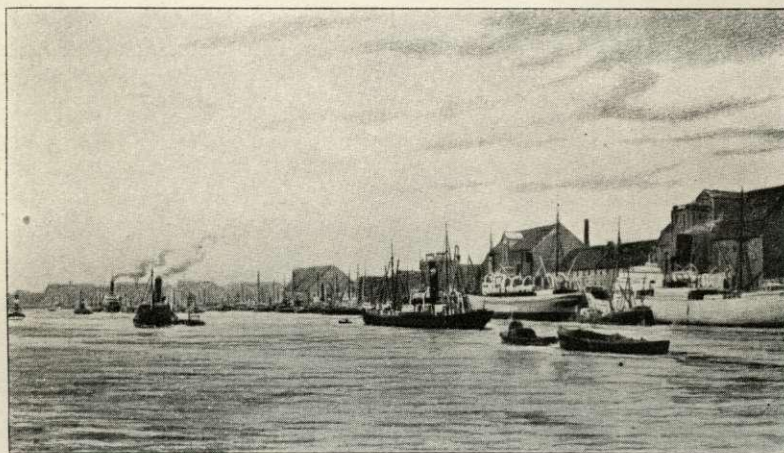

Grønttorvet.

skæringen mellem Ny-Carlsbergvej og Valby Langgade naar Københavns Grund. Paa den anden Side Frederiksberg Have og Søndermarken strækker Fasanvej-Linjen sig væsentlig paa Frederiksberg Kommunes Grund, idet kun en kortere Strækning af *Nordre-Fasanvej*, der udmunder i Frederikssundsvej ud for Slangerupbanens Station, ligger paa Københavns Grund. Omtrent ved Valby Langgade naar *Sønder-Fasanvej* ind paa Københavns Grund, hvor den fortsættes i *Toftegaards Allé* og videre i *Gammel-Køgevej*, der atter fortsættes i Landevejen langs Køge Bugt.

Paa større Anlæg var det gamle København langt fra rigt. Det eneste i den ældre By er den ved Rosenborg Slot beliggende *Kongens Have* mellem Gotersgade, Øster-Voldgade, Sølgade og Kronprinsessegade. Af mindre Anlæg maa nævnes det smukke Anlæg ved Det kgl. Bibliotek og den lille Park omkring Helligaandskirken, der paa en tiltalende Maade bryder Strøgets Murstensflader. Byens smukkeste Spaserevej er forøvrigt *Langelinie*, som fører fra det lille Anlæg *Grøn-*

ningen med *Esplanaden* ad en Bro over Havnebanen, forbi Langeliniepavillonen, gennem Anlægget omkring Lystbaadehavnen og langs med Inderreden og Frivhavsmolen. Forskellige af det gamle Citadels Udenværker er i de senere Aar overgaaet til Kommunen og aabnet for almindelig Fodgængerfærdsel. I Voldkvartererne ejer Byen flere større Anlæg, som allerede er nævnt ovenfor: *Østre-Anlæg*, *Botanisk Have*, *Ørstedsparken* og Christianshavns Voldterræn, hvoraf den mellem Langebro og Lille Mølle liggende Del — Skydeskolen undtagen — er overgaaet til Kommunen og aabnet for Befolkningen. Endvidere er der smukke Spasereveje langs Sortedams-, Peblinge- og Skt. Jørgens Sø. N. for Svanemølleviadukten er ud mod Sundet anlagt den smukke *Strandpromenaden*. Af nyere

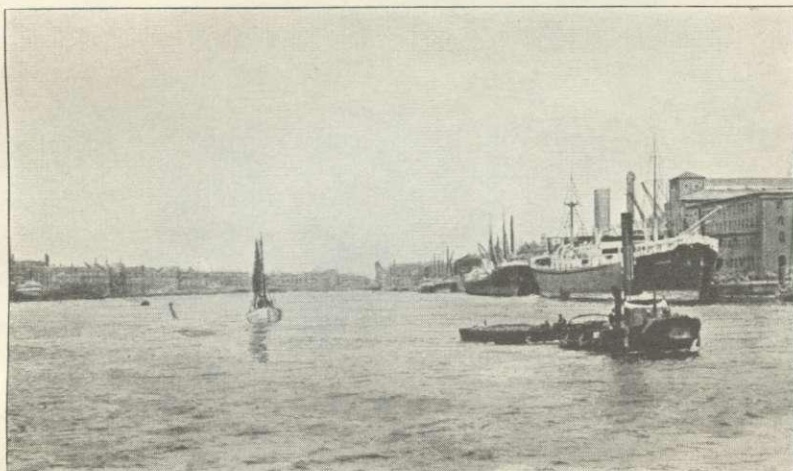
Inderhavnen, set fra Nord.

Parkanlæg maa endvidere nævnes *Fælledparken* med sine vidtstrakte, til Boldbaner benyttede Græsplæner, indrammet af skovlignende Bepplantningsanlæg, og den kun delvis anlagte *Lersøpark* og *Parken ved Enghavevej*. Mellem Øster-Allé og Østerbrogade strækker sig *Idrætsparken* med Opvisningsbaner, Tennis-haller m. m. I de indlemmede Distrikter findes naturlige parklignende Partier ved *Emdrup Sø*, den vidtstrakte *Utterslev Mose* og *Damhussø* med den dermed forbundne *Grøndalsaa*, endvidere det smukke lille Anlæg ved Genforeningspladsen og de kun delvis udførte Anlæg omkring *Bellahøj* med den nærliggende *Degnemose* og den højtliggende Bellahøjvej. Smukt grupperet om Frederiksberg Slot ligger i det bakkede Terræn de gamle Parkanlæg *Søndermarken* og *Frederiksberg Have*, den sidste gennemkrydset af Kanaler, og til dette betydelige Parkomraade slutter sig *Zoologisk Have* og *Det kgl. Haveselskabs Have*. Desuden findes paa Frederiksberg *Landbohøjskolens Have*, der er offentlig tilgængelig.

I Forbindelse med Omtalen af de egentlige Parker maa anføres, at det ogsaa er tilstræbt at give adskillige Gader, særlig de brede Boulevarder og Voldgader, en parkagtig Karakter ved Træbepantning og mindre Anlæg med Busketter etc.,

ligsom de bredere Gader, særlig i Byens ydre Kvarterer og paa Frederiksberg, meget almindeligt er forsynet med Allébeplantning.

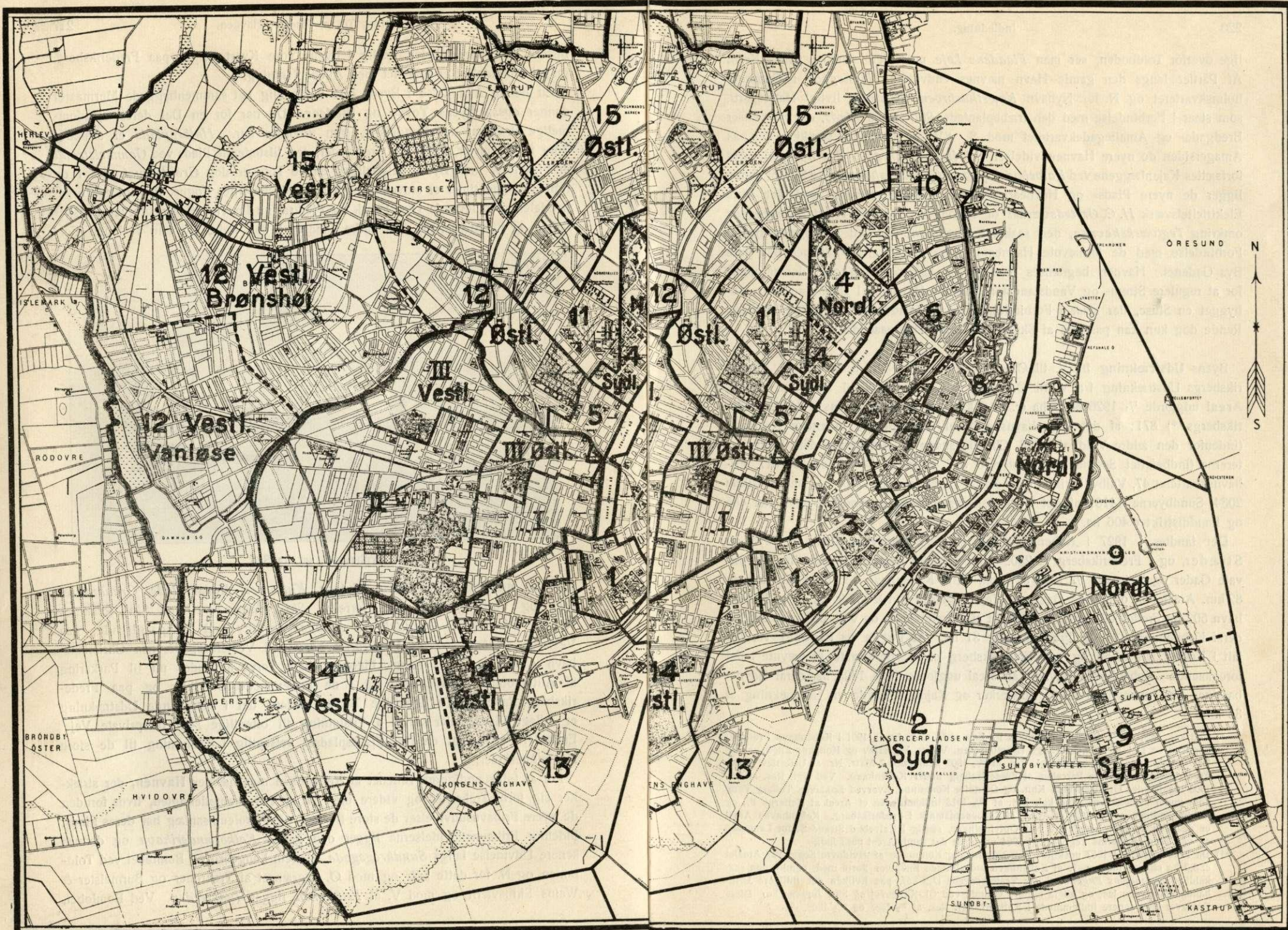
En heldig Afbrydelse i Byens ofte beklagelig tæt sammenbyggede Murmasser danner ogsaa Byens Torve og Pladser. De har for en Del deres ejendommelige Præg af det Handelsliv, som udfoldes her. *Højbroplads* er saaledes Torv for Blomster, Frugt og Grøntsager, den tilstødende Plads ved *Gammelstrand* er Fisketorv, men Byens betydeligste aabne Torv er dog *Grønttorvet*, der i de tidlige Morgentimer er stuvende fuldt af Producenternes Vogne. (Iøvrigt er Torvehandelen med levende Dyr, Flæsk og Fjerkræ nu henvist til *Kvægtorvet*, *Flæskhallen* og *Fjerkræhallen*). Af andre Pladser i den indre By kan i denne For-

Sydhavnen, set fra Syd.

bindelse nævnes *Gammeltorv*, *Nytorv*, *Kultorvet*, *Hauserplads*, *Graabrødretorv* og *Vandkunsten*, paa *Nørrebro Skt. Hans Torv* ved Skt. Johannes Kirken, *Nørrebros Runddel* og *Blaagaardsplads* ved *Blaagaardsgade*, paa *Vesterbro Halmtorvet* og *Vesterbros Torv* ved *Vesterbrogade*, paa *Christianshavn Christianshavns Torv*. Flere af disse Torve anvendes nu til Parkering af Automobile. I de ydre og i de indlemmede Distrikter og paa *Frederiksberg* findes ingen egentlige Torve, medens der i ikke ringe Udstrækning er udlagt Pladsarealer saavel i Tilslutning til offentlige som til private Veje. Endvidere er udlagt en Del Sportspladser væsentlig i Tilslutning til de store Kommuneskoler.

For at fuldstændiggøre Billedet af København maa nævnes **Havnen**, der strækker sig forbi *Trekroner* og videre mod N. op i *Svanemøllebugten*, hvor foruden de nyere Frihavnsudvidelser de store Benzin- og Petroleumsanlæg har deres Plads. Indenfor Frihavnsudvidelserne ligger den gamle *Kalkbrænderihavn* og dennes senere Udvidelse langs *Sundkrogsgade*. Mellem *Langebrogade* og *Bomløbet* ved *Toldboden* og N. for dette Løb og mod Ø. begrænset af *Trekroner* og *Burmeister & Wains Skibsværft* og mod V. af *Frihavnen* ligger *Inderredenen*. Ved *Bomløbet*,

Valgkredskort over

København og Frederiksberg.

lige overfor Toldboden, ser man *Flaadens Leje* med den smukke gamle Kran. Af Partier langs den gamle Havn nævnes endvidere *Havnegade* i Gammelholmskvarteret og N. for Nyhavn *Kvæsthusbroen*, et særlig livligt Havneparti, som staar i Forbindelse med den træbeplantede *Skt. Annæ Plads*, der begrænser Bredgade- og Amaliegadekvarteret mod S. SV. for Langebro strækker sig paa Amagersiden de nyere Havneudvidelser ved *Islands Brygge*. Paa Sjællandssiden fortsættes Kajanlæggene ved *Kalvebod Brygge* i *Gasværkshavnen*, og SV. for denne ligger de nyere Plads- og Havnearealer ved *Enghave-Brygge* med det store Elektricitetsværk *H. C. Ørstedsværket* og i Kongens Enghave Kvarter Anlæggene omkring *Teglværkshavnen*, den saakaldte *Sydhavn*, der ved *Vasbygade* staar i Forbindelse med de førnævnte Havneanlæg og ved *Enghavevej* med den ydre Bys Gadenet. Havnen begrænses mod SV. af *Spærredæmningen*, der er opført for at regulere Strøm- og Vandstandsforholdene i Havnen. I Dæmningen er indbygget en Sluse, der staar i Forbindelse med Sejlrenden til Køge Bugt, hvilken Rende dog kun kan passeres af Skibe med ringe Dybtgaende.

Byens **Udstrækning** fra V. til Ø. er c. 10 km, fra N. til S. c. 13 km. Frederiksbergs Udstrækning fra V. til Ø. udgør c. 4 km, fra N. til S. 3 km. Byens **Areal** udgjorde $\frac{1}{4}$ 1926 8020 ha (c. 80,2 km²), deraf Københavns*) 7149, Frederiksbergs**) 871; af det københavnske Areal udgjorde de indenbys Kvarterer (indenfor den ældre Voldlinje) 243, Christianshavn og Amagerbro 469, Voldkvartererne (indbefattet Søerne) 336, Østerbro 517, Nørrebro 548, Vesterbro 317, Frihavnskvarteret 47, Valbydistriktet (indbefattet Damhussøen) 1220, Brønshøjdistriktet 2034, Sundbyerne 1418; af det frederiksbergske Areal udgjorde Bydistriktet 465 og Landdistriktet 406 ha.

Der fandtes i 1927 i København ialt c. 1650 benævnte Gader, Veje og Stræder, og i Frederiksberg c. 250. Den samlede Længde af offentlige og private Gader og Veje var $\frac{1}{4}$ 1926 517 km, deraf København 435 og Frederiksberg 82 km. Arealet af offentlige Gader og Veje udgjorde $\frac{1}{4}$ 1926 589 ha, deraf København 502 og Frederiksberg 87 ha. Arealet af private Gader og Veje udgjorde 265 ha, deraf København 234 og Frederiksberg 31 ha. Af Torve og Pladser var der ialt i København c. 50 og paa Frederiksberg c. 10; de største er nævnte i det foregaaende. Københavns Havns Vandareal udgjorde 1926 1825 ha, deraf Havnebassiner 426, ubenyttede 1399, Bolværker og Kajmure havde en Udstrækning af 35 km.

*) Ved kgl. Res. af $\frac{17}{4}$ 1900 indlemmedes ifl. Lov af $\frac{9}{4}$ s. A. fra $\frac{1}{4}$ 1901 i København Brønshøj Sogn og en Del af Hvidovre Sogn (Damhussøen, Valby, Vigerslev og Kongens Enghave) og fra $\frac{1}{4}$ 1902 Sundbyerne. Ved kgl. Res. af $\frac{24}{7}$ 1905 henlagdes 2 Matr. Nr. af Utterslev under Frederiksberg, og nogle Parceller af Frederiksberg under København. Ved kgl. Res. af $\frac{27}{12}$ 1906 reguleredes Grænsen mel. Kbh. og Gentofte Kommune, hvorved Enklaven Tuborg Vang kom under København. Ved kgl. Res. af $\frac{20}{8}$ 1913 indlemmedes et Areal af Hellerup S., og ifl. Bekendtgø. af $\frac{9}{11}$ 1924 et Areal af Ladegaardsmark i Frederiksberg. Københavns Areal er desuden forøget betydeligt ved Opfyldninger, særlig i Kalvebod Strand S. for Langebro og ved Frederiksholms Teglværk (i 1904 udgjorde det saml. Areal 6933 ha).

**) Da Frederiksberg i 1857 udskiltes som selvstændig Kommune af Hvidovre Sogn, var Arealet c. 8,3 ha større, idet nogle af Københavns indsluttede Enklaver hørte med, nemlig den saakaldte *Dronningens Enghave* S. for Vesterbrogade (7,2 ha), paa hvilken det tidligere Jærnbanegaardsterræn laa, og nogle mindre Grunde ved Gl.-Kongevej og Skt. Jørgens Sø. Disse Enklaver blev senere indlemmede i Kbh. ifl. kgl. Res. af $\frac{9}{2}$ 1867 og $\frac{14}{2}$ 1868.

Antallet af Beboelsesejendomme γ : Antallet af Husnumre (Opgange) var ved Folketællingen $\frac{5}{11}$ 1925 33,978, deraf høj Bebyggelse (mer end 3 Beboelseslag) 18,628, Ejendomme i sammenhængende Husrækker med højst 3 Beboelseslag 5053, Villaer og Parcelhuse 7453, Sommerhuse, Lysthuse og Barakker 2844. Af Beboelsesejendommene fandtes 29,258 i København, 4720 paa Frederiksberg. Af de københavnske Ejendomme fandtes 3100 i Valbydistriktet, 5739 i Brønshøjdistriktet og 3734 i Sundbyerne.

Ved Vurderingen til Ejendomsskyld 1924 var Antallet af vurderede Ejendomme 33,069, deraf københavnske 29,299, frederiksbergske 3770. Den samlede Vurderingssum udgjorde 3381,5 Mill. Kr. (herunder københavnske Ejendomme 2919,6 og frederiksbergske 461,9 Mill. Kr.), deraf Jordværdien (Grundværdien) 1191,3 Mill. Kr. (københavnske Ejendomme 1066,8, frederiksbergske 124,5). Bygningernes samlede Brandforsikringssum var 1926 3027,5 Mill. Kr., deraf i København 2466,1 og paa Frederiksberg 561,4 Mill. Kr.

Arealets Benyttelse. Ved Arealopgørelsen 1919 udgjorde Byggegrunde, Gader og Veje i København og paa Frederiksberg 3591 ha, Haver og Planteskoler 1599, offentlige Anlæg 268, Vandarealer 239, landbrugsmæssigt udnyttede Arealer 2369, deraf Kornarealer 569, Rodfrugtarealer 219, Havesager, dyrkede i Marken 359,8, Brakarealer 39, Grønfoder og Græsning 636, Kær og Fælleder 611 ha.

Finansielle Forhold. I. København. I Finansaaret 1925-26 udgjorde Kommunens løbende Indtægter ialt 122,758,000 Kr., deraf Skatter og Afgifter 81,352,000, Overskud af Gasværker 4,122,000, af Elektricitetsværker 12,128,000, af Vandforsyningen 551,000, af Torve- og Slagtehallen 293,000, af Sporvejene 2,209,000, Renteindtægt af kommunale Ejendomme og Anlæg 16,688,000, af Kapitaler, Kassebeholdninger m. m. 5,009,000, Tilskud fra Statskassen i H. t. Lov af 1903 149,000 Kr.

Af de 81 Mill. Kr., der indkom ved Skatter og Afgifter hidrørte 13,145,000 Kr. fra Ejendomsskatterne, 63,425,000 Kr. fra Indkomstskatter og 4,782,000 Kr. fra Skatter og Afgifter paa Omsætning. Af Ejendomsskatterne indbragte Areal skatten 5,036,000, Grundskatten 4,078,000, Ejendomsskylden 2,826,000, og Bidrag til Brandvæsen 1,097,000 Kr. Af Indkomstskatterne indbragte Opholdskommuneskatten 54,881,000, Erhvervs-kommuneskatten 4,491,000 og Aktieselskabsskatten 3,324,000 Kr. Af Omsætningsafgifterne indbragte Afgiften af Handel og Udkænkning af Spiritus 1,791,000, Forlystelsesafgift 1,136,000 og Motorvognsafgiften 606,000 Kr.

Udgifterne udgjorde 119,259,000 Kr., deraf Byens Bestyrelse 7,825,000, Aldersrente 6,846,000, Enkebørnsunderst. 213,000, Invalideudg. 735,000, Fattigvæs. 10,142,000, Hospitalsvæs. 11,240,000, Sindssygevæs. 1,189,000, Sundhedsvæs. 519,000, Skolevæs. 14,472,000, Rets-, Politi- og Fængselsvæs. 8,481,000, Vej- og Kloakvæs. 6,537,000, offtl. Belysning 2,029,000, offtl. Renholdelse og Vanding 2,322,000, Brandvæs. 2,756,000, Arbejdsanvisning og Arbejdsløshed 2,628,000, Tilskud til Hjelpekassen 2,023,000, Nødtørfis- og Badeanstalter 289,000, Renter af Gæld 20,920,000, Tilskud til Pensionsfond 3,980,000, Henlæggelse til de kommunale Værkers Udvidelsesfond 9,626,000, andre Udgifter 4,486,000 Kr.

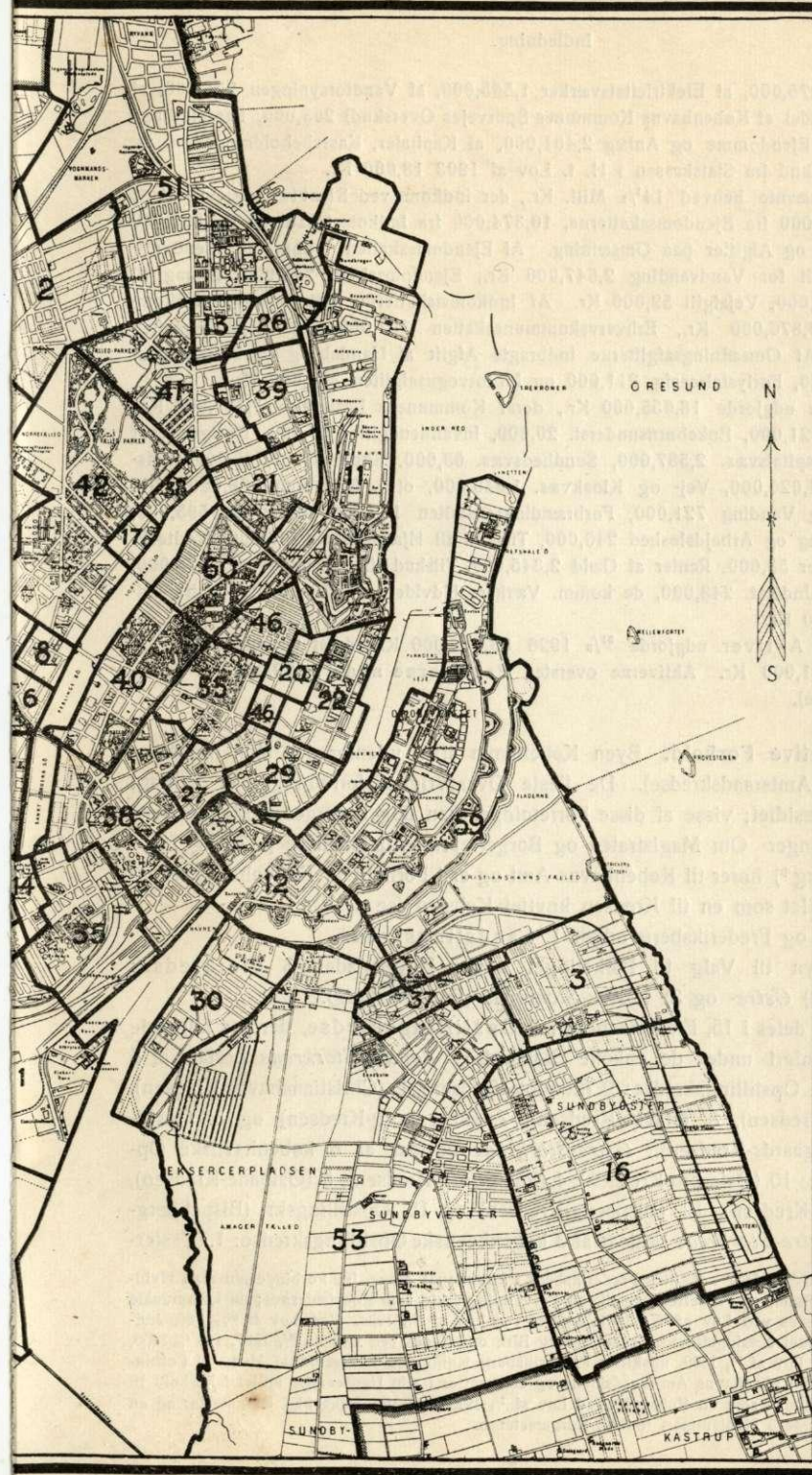
Stadens Aktiver udgjorde $\frac{31}{3}$ 1926 569,284,000 Kr., deraf faste Ejendomme 355,963,000 Kr. Af Passiverne udgjorde Stadens Laan 340,906,000 Kr. Aktiverne oversteg Passiverne med 78,074,000 Kr. (Byens Formue).

Finansielle Forhold. II. Frederiksberg. I Finansaaret 1925-26 udgjorde Kommunens løbende Indtægter ialt 20,137,000 Kr., deraf Skatter og Afgifter 14,423,000, Overskud

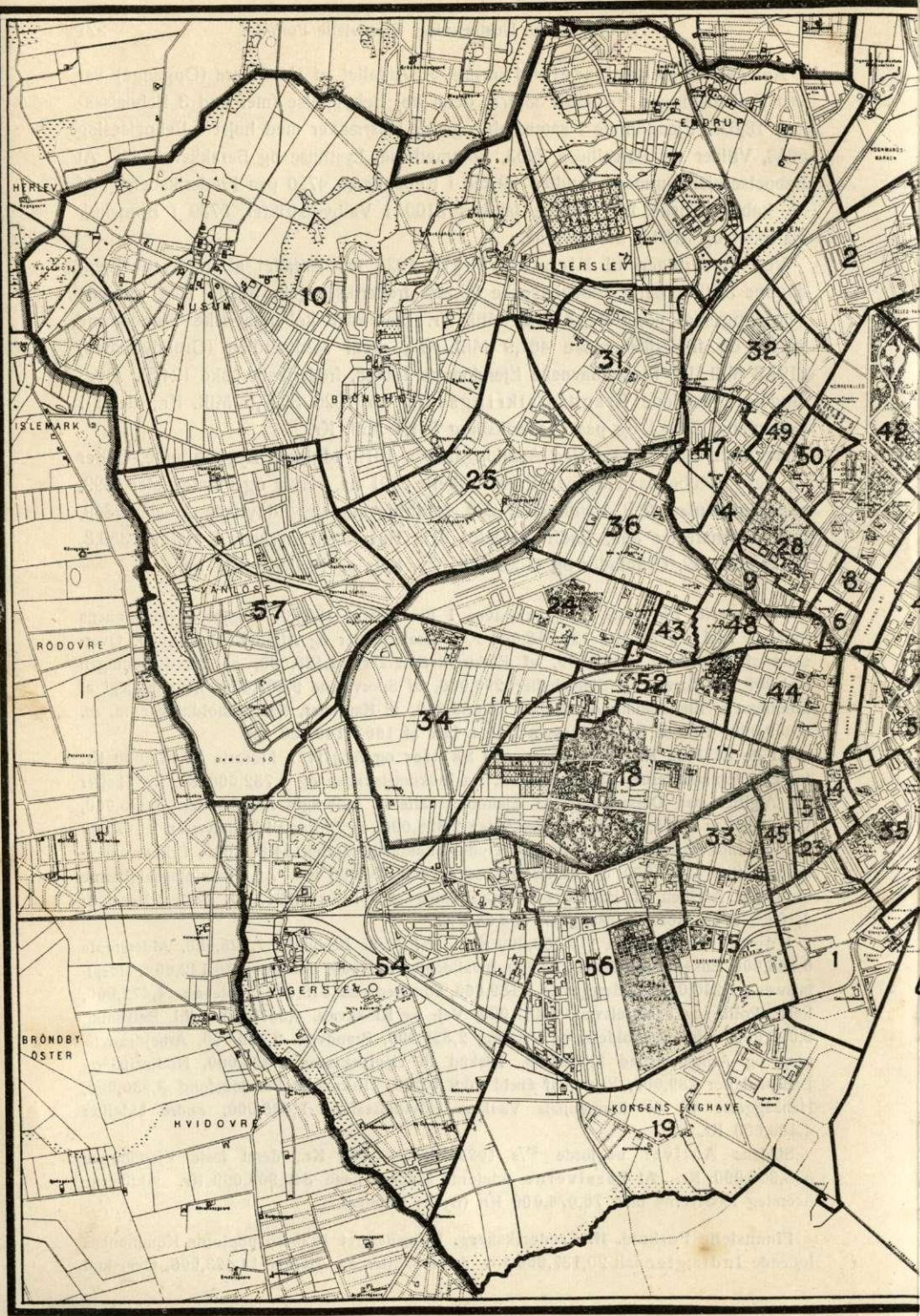

*Kirkesognenes
Navne.*

1. Absalons
2. Aldersro
3. Allehelgens
4. Annas
5. Apostels
6. Bethlehems
7. Bispebjerg
8. Blaagaards
9. Brorsons
10. Brønshøj
11. Citadels
12. Christians
13. Davids
14. Elias
15. Enghave
16. Filips
17. Fredens
18. Frederiksberg
19. Frederiksholm
20. Frederiks
21. Frihavns
22. Garnisons
23. Gethsemane
24. Godthaab
25. Grøndals
26. Hans Egedes
27. Helligaands
28. Helligkors
29. Holmens
30. Islands Brygger
31. Kapernaums
32. Kingos
33. Krist
34. Lindevang
35. Maria
36. Mariendals
37. Nathanaels
38. Nazaret
39. Rosenvængets
40. Skt. Andreas
41. Skt. Jakobs
42. Skt. Johannes
43. Skt. Lukas
44. Skt. Markus
45. Skt. Matthæus
46. Skt. Pauls
47. Skt. Stefans
48. Skt. Thomas
49. Samuels
50. Simons
51. Sions
52. Solbjerg
53. Sundby
54. Timotheus
55. Trinitatis
56. Valby
57. Vanløse
58. Vor Frue
59. Vor Frelser
60. Østervold

København og Frederiksberg

Kirkesognekort over

af Gasværker 275,000, af Elektricitetsværker 1,565,000, af Vandforsyningen 225,000, af Sporvejene (Andel af Københavns Kommunes Sporvejes Overskud) 203,000, Renteindtægt af kommunale Ejendomme og Anlæg 2,401,000, af Kapitaler, Kassebeholdninger m. m. 1,131,000, Tilskud fra Statskassen i H. t. Lov af 1903 18,000 Kr.

Af de ovennævnte henved $14\frac{1}{2}$ Mill. Kr., der indkom ved Skatter og Afgifter, hidrørte 3,153,000 fra Ejendomsskatterne, 10,374,000 fra Indkomstskatterne og 896,000 Kr. fra Skatter og Afgifter paa Omsætning. Af Ejendomsskatten indbragte „Ejendoms-skat“ og Afgift for Vandvanding 2,647,000 Kr., Ejendomsskyld 238,000, Bidrag til Brandvæs. 216,000, Vejafgift 52,000 Kr. Af Indkomstskatterne indbragte Opholdskommuneskatten 9,876,000 Kr., Erhvervskommuneskatten 307,000, Aktieselskabsskatten 119,000 Kr. Af Omsætningsafgifterne indbragte Afgift af Handel og Udskænkning af Spiritus 190,000, Forlystelsesafg. 211,000 og Motorvognsafgiften 364,000 Kr.

Udgifterne udgjorde 18,655,000 Kr., deraf Kommunens Bestyrelse 1,131,800 Kr., Aldersrente 1,021,000, Enkebørnsunderst. 20,000, Invalideudgifter 68,000, Fattigvæsenet 1,178,000, Hospitalsvæs. 2,587,000, Sundhedsvæs. 63,000, Skolevæs. 2,285,000, Rets- og Politivæs. 1,026,000, Vej- og Kloakvæs. 1,040,000, offtl. Belysning 268,000, offtl. Renholdelse og Vanding 721,000, Forbrændingsanstalten 159,000, Brandvæs. 595,000, Arbejdsanvisning og Arbejdsløshed 246,000, Tilskud til Hjelpekasser 146,000, Nødtørft- og Badeanstalter 53,000, Renter af Gæld 2,345,000, Tilskud til Pensionsfond 1,078,000, Pensioner og Underst. 248,000, de komm. Værkers Udvidelsesfond 500,000, andre Ud-gifter 1,876,000 Kr.

Kommunens Aktiver udgjorde $\frac{31}{8}$ 1926 83,756,000 Kr., deraf Grunde, Anlæg og Inventar 43,161,000 Kr. Aktiverne oversteg Passiverne med 17,129,000 Kr. (Kommunens Formue).

Administrative Forhold. Byen København staar udenfor den alm. Inddeling i Amter (og Amdsraadskredse). De fleste Overøvrighedsforretninger er henlagt under Overpræsiediet; visse af disse Forretninger kan dog besørges af Magistratens enkelte Afdelinger. Om Magistraten og Borgerrepræsentationen se p. 70 og 72.

Frederiksberg*) hører til Københavns Amt og er i Forhold til Københavns Amdsraadskreds stillet som en til Kredsen knyttet Købstad (se p. 72).

København og Frederiksberg udgør 1. Landstingskreds.

Med Hensyn til Valg til Folketinget udgør Hovedstaden 3 Storkredse: 1) *Søndre-*, 2) *Østre-* og 3) *Vestre-Storkreds* (Frederiksberg).

København deles i 15, Frederiksberg i 3 Opstillingskredse, der paa følgende Maade er henført under de enkelte Storkredse. *Søndre-Storkreds* bestaar af 6 københavnske Opstillingskredse: 9. (Sundby-Kredsen), 2. (Christianshavns-Kredsen), 3. (Raadhus-Kredsen), 8. (Havne-Kredsen), 7. (Rosenborg-Kredsen) og 5. Opstillingskr. (Blaagaards-Kredsen). *Østre-Storkreds* bestaar af 6 københavnske Opstillingskredse: 10. (Østerbro-Kredsen), 4. (Ravnsborg-Kredsen), 6. (Østbane-Kredsen), 11. (Nørrebro-Kredsen), 12. (Bispeeng-Kredsen) og 15. Opstillingskr. (Bispebjerg-Kredsen). *Vestre-Storkreds* bestaar af 3 københavnske Opstillingskredse: 1. (Vester-

*) Ved Lov af $\frac{20}{12}$ 1857 udskiltes Frederiksberg i kommunal Hens. fra Forbindelsen med Hvidovre Kommune, og Frederiksberg fik en Forvaltning omtr. som Købstædernes; de kommunale Valg ordnedes ved Lov af $\frac{20}{12}$ 1861, ændret ved Lov af $\frac{20}{5}$ 1924. Ved Lov af $\frac{20}{12}$ 1866 indførtes udvidet Næringsfrihed. Frederiksberg Birk oprettedes ved Lov af $\frac{15}{4}$ 1887. Fra $\frac{1}{4}$ 1900, i Henh. t. Lov af $\frac{7}{4}$ 1899, udskiltes Frederiksberg Kommune i kommunal Hens. af Forbindelsen med Københavns Amdsraadskreds og er derefter i alle Henseender stillet i Forhold til Amtskommunen som en Købstad. Ved Lov af $\frac{1}{2}$ 1919 indførtes folkevalgt Borgmester og en Magistrat paa 5 Medlemmer, indbef. Borgmesteren.

bro-Kredsen), 13. (Enghave-Kredsen) og 14. Opstillingskr. (Valby-Kredsen) samt de 3 frederiksborgske Opstillingskredse: 1. (Gamle-Kongevej-Kredsen), 2. (Slots-Kredsen) og 3. Opstillingskr. (Falkoner-Kredsen). Af Opstillingskredsene er adskillige delt i 2 (Bispeeng-Kredsen i 3) Dele med Hensyn til Stemmesedlernes Modtagelse og Optælling (se Kortet p. 218-19).

I gejstlig Henseende hører Hovedstaden til Københavns Stift. Den udgør 4 Provstier, de tre københavnske: 1) *Vor Frue*, 2) *Holmens* og 3) *Vestre Provsti*, samt 4) *Frederiksberg Provsti*. Under disse 4 Provstier hører ialt 60 Kirkesogne (se Kortet p. 222-23).

I jurisdiktionel Henseende udgør København een Underretskreds (Tingsted: København). Underretten for København udgøres af Københavns Byret, der bestaar af en Formand og 21 andre Dommere. Frederiksberg Kommune udgør Retskr. Nr. 1, Frederiksberg Birk, der har to Dommere i civile og en i kriminelle Sager.

København staar udenfor Landets alm. Inddeling i Politikredse og udgør en særlig Kreds under Politidirektøren i København, der i tjenstlig Henseende staar umiddelbart under Justitsministeren. København inddeles i 9 saakaldte Politikredse (Politistationskredse). Frederiksberg Kommune udgør Politikreds Nr. 1 Frederiksberg (Politimesterens Bolig: Frederiksberg).

København udgør *Københavnske Nævningekreds* (Tingsted: København). Frederiksberg hører til *Nord- og Østjællandske Nævningekr.* (Tingsted: København).

København udgør et under *Københavns Stadslægeembede* hørende Omraade, der staar udenfor den alm. Inddeling i Amtslæge- og Lægekredse. Frederiksberg hører under *Københavns Amtslægekreds* og udgør *Frederiksberg Lægekreds* (Amtslægen, der tillige er Kredslæge for Frb. Lægekreds, bor paa Frederiksberg).

København inddeles i 8 (før $\frac{1}{4}$ 1928: 15) hygiejniske Distrikter: 1. *Distrikt*: Gamle Bys ældre og yngre Del, Gammelholm, Skt. Annæ Øster og Skt. Annæ Vester Kvarter, samt Christianshavn; 2. *Distrikt*: Østerbro; 3. *Distrikt*: Blegdamskvarteret, Blaagaardskvarteret, samt Fælled Rode og Guldbergsgades Rode; 4. *Distrikt*: Det ydre Nørrebro, undt. Fælled- og Guldbergsgades Rode; 5. *Distrikt*: Vesterbro; 6. *Distrikt*: Valby; 7. *Distrikt*: Brønshøj og 8. *Distrikt*: Sundbyerne, Amagerbro og Islands Brygge.

København og Frederiksberg udgør hver et Lægd (henh. 1. og 5. Lægd af 1. Udskrivningskr.) og danner eet Lægdsforstanderi under Chefen for 1. Udskrivningskreds.

København og Frederiksberg udgør hver een Skattekreds.

København udgør 9 Skyldkredse med 55 Vurderingsdistrikter: 1) *Toldbodens* (7 Vurderingsdistrikter), 2) *Børsens* (8), 3) *Voldkvarterernes* (5), 4) *Vesterbros* (8), 5) *Nørrebros* (8), 6) *Østerbros* (5), 7) *Utterslev* (4), 8) *Husum* (4) og 9) *Sundby Skyldkr.* (6). Frederiksberg udgør 1 Skyldkr. med 4 Vurderingsdistrikter.

Med Hensyn til Oppebørselen af Skatter hører Frederiksberg til *Københavns Amtstue*. København hører ikke under noget Amtstuedistrikt. København er indelt i 168 Roder (Skatteoppebørselskredse se p. 226 flg.).

Inddeling i Kvarterer. Byens ældste Inddeling var vistnok efter Fjerdinger, svarende til dens 4 Sogne, Skt. Clemens, Skt. Peder, Vor Frue og Skt. Nicolai.

For hver Fjerding fandtes 2 Fjerdingsmænd, der nævnes endnu i 1493. I 1496 var Byens Indbyggertal steget saa stærkt, at Byen maatte deles i flere (mindst 6) Rodemaal; i 1510 og senere nævnes 8. Fjerdingsmændene kaldes derefter Rodemestre. I 1633 ændredes Grænserne for Rodemaalene i Overensstemmelse med den senere gældende Kvarterinddeling: *Øster-, Vester-, Nørre-, Strand-, Snarens-, Klædebo-, Frimands- og Købmager-Kvarter*. For hvert Kvarter var der ansat to svorne Rodemestre, som udnævntes af Magistraten og havde deres Oldermænd, som de maatte være hørige og lydige. Deres Forretninger var at holde Mandtal, ligne Skatter og Indkvarteringer, opkræve Skat og tilsige til Byens Arbejde, ligesom de havde visse Pligter i Ildebrandstilfælde. Til disse 8 Kvarterer kom i 1661 *Skt. Annæ Kvarter*, der omfattede den af Chr. IV indlemmede Forstad mellem de gamle Volde og Kastellet, og i 1668 *Rosengaards*, senere kaldet *Rosenborgs Kvarter*. Endelig kom hertil i 1675 *Christianshavns Kvarter*, efter at denne Bydel Aaret forud var blevet indlemmet. Inddelingen i Kvarterer havde — saavel som den tidligere Inddeling i Fjeringer og Rodemaal — Betydning for Borgernes Forsvar af Byen, idet hvert af Kvarterne oprindelig skulde indeholde omtrent samme Antal vaabenføre Mænd. Da Københavns Borger-vævning, som før havde staaet under Magistraten, i 1663 blev oprettet som et særligt Korps under en Stadthauptmand og delt i Kompagnier, hvert under en Kaptajn, vedblev den Kompagniinddeling at være knyttet til Kvarterne. I 1749 var Byen delt i 12 Kvarterer, idet Skt. Annæ Kvarter da var blevet delt i *Skt. Annæ Østredel* og *Skt. Annæ Vestredel*. Af hvert Kvarter udnævntes to Borgere til som Rodemestre at indkræve Skatter. Saaledes var Inddelingen endnu Aar 1800. Senere tilkom 2 nye Kvarterer: *Udenbys Vester* og *Udenbys Klædebo* (for første Gang nævnt 1813). Til disse kommer ved Raadstueplakat af $\frac{5}{7}$ 1871 de 3 Voldkvarterer, *Vestervold*, *Nørrevold* og *Østervold Kvarter*. Samtidig deltes de fleste Kvarterer igen i Underafdelinger, som fik det gamle Navn Roder. Ved Raadstueplakat af $\frac{15}{12}$ 1893 tilkom som 18. Kvarter *Frihavnskvarteret*. Ved Raadstueplakat af $\frac{30}{6}$ 1904 blev *Amagerbro*, der tidligere var en Rode under Christianshavns Kvarter, udskilt som et særskilt Kvarter. I de ved Indlemmelsen 1901 tilkomne Omraader findes flg. 13 Kvarterer: *Valby, Vigerslev, Kongens Enghave, Utterslev, Emdrup, Brønshøj, Husum, Vanløse, Damhussøen, Sundbyvester, Sundbyøster, Eksercerpladsen* og *Sundby Overdrev*.

Byens Kvarterer er nu: 1) *Øster Kvarter*, der bestaar af 3 Roder: Nikolai, Gammelholms og Holmens Kirkes. 2) *Vester Kvarter*, der deles i 2 Roder: Raadhusets og Kalvebodernes*). 3) *Nørre Kvarter*, der deles i 2 Roder: Skt. Peders og Bispegaardens. 4) *Strand Kvarter*, der deles i 2 Roder: Slotsholmens og Gammelstrands. 5) *Snarens**)* *Kvarter*, der ikke er delt i Roder. 6) *Klædebo Kvarter*, der deles i 3 Roder: Universitetets, Synagogens og Fiolstrædes Rode. 7) *Frimands Kvarter***)*, der ikke deles i Roder. 8) *Købmager Kvarter*, der

*) Denne Bydel, der tidl. var en Havbugt, men 1667-68 blev inddæmmet og tørlagt (Bebyggelsen var fuldendt 1685), kaldtes fra først af officielt *Frederiksholm*, men i dagl. Tale *Kalveboderne*.

***) Snarens Kvarter, ligesom Snaregade, er opkaldt efter Kbmd. Erland Jonsen Snare, som var Raadmand i Slutn. af 16. Aarh.

***) Frimands Kvarter har Navn efter Hans Frimand (Rodemester 1606-10).

deles i 2 Roder: Pilestrædes og Hovedvagtens. 9) *Rosenborg Kvarter*, der deles i to Roder: Trinitatis Kirkes og Reformert Kirkes. 10) *Skt. Annæ Øster Kvarter*, der deles i 5 Roder: Nyhavns, Marmorkirkens, Palægades, Amalienborgs og Frederiks Hospitals. 11) *Skt. Annæ Vester Kvarter*, der deles i 9 Roder: Gothersgades, Borgergades, Kongens Haves, Garnisons Hospitals, Frimurerlogens, Adelgades, Fredericiagades, Nyboders og Rigensgades. 12) *Christianshavns Kvarter*, der deles i 6 Roder: Frederiks Kirkes, Skydeskolens, Frelsers Kirkes, Nyholms, Prinsessegades og Amagergades. 13) *Amagerbros Kvarter*, der deles i 5 Roder: Kløvermarks, Hollænderdybets, Islands Brygges, Thorshavns og Nialsgades. 14) *Vestervold Kvarter*, der deles i 4 Roder: Vandværkets, Helgolandsgades, Reventlowsgades og Tivolis. 15) *Nørrevold Kvarter*, der deles i 8 Roder: Ørstedsparkens, Peblingesøens, Gyldenløves, Rømersgades, Frederiksborggades, Kommunehospitalets, Sotorvets og Rørholms. 16) *Østervold Kvarter*, der deles i 7 Roder: Sølvgades, Webersgades, Øster Farimagsgades, Collinsgades, Børnehospitalets, Classens og Citadelle's. 17) *Udenbys Vester Kvarter*, der deles i 21 Roder: Gammel Kongevejs, Stenosgades, Sorte Hests, Gasværkets, Abel Cathrines, Skydebanens, Saxogades, Absalons, Istedgades, Getsemane Kirkes, Kaalundsgades, Skt. Matthæus Kirkes, Sankelmarks, Stenderupgades, Enghavevejs, Jerikowsgades, Kvægtorvets, Sønder Boulevardens, Arkonagades, Ingerslevsgades og Vester Fæled. 18) *Udenbys Klædebo Kvarter*, der deles i 49 Roder: Blågaards, Korsgades, Kirkegaards, Slotsgades, Hellig Kors Kirkes, Aaboulevardens, Rantzausgades, Havremarkens, Kronborggades, Skt. Stephans Kirkes, Husumgades, Ravnsborg, Læssøegades, Blegdams, Ryesgades, Skt. Hans, Elmegades, Rigshospitalets, Fæled, Guldbergsgades, Raadmands, Odinsgades, Thorsgades, Lersøens, Hejmdalsgades, Haraldsgades, Balders, Ægirs, Østerbros, Sorøgades, Rosenvængets, Aggersborg, Kalkbrænderiets, Faksegades, Niels Finsens, Strandboulevardens, Franklingsgades, Viborggades, Aalborggades, Øresunds, Struergades, Redhavnens, Skt. Jacobs Kirkes, Strandvejens, Sions Kirkes, Bogensegades, Bryggervangens, Nygaardsvæjs og Kildevælds. 19) *Frihavnskvarteret*, der ikke deles i Roder.

Til disse 19 Kvarterer kommer de i Beg. af Aarhundredet indlemmede Distrikter, der kan deles i flg. 13 Dele: 20) *Valby*, der deles i 4 Roder: Jesuskirkens, Trekronergades, Søndermarkens og Gammel-Køgevejs. 21) *Vigerslev*, der deles i 2 Roder: Harrestrup og Flaskekroens. 22) *Kongens Enghave*, der ikke deles i Roder. 23) *Utterslev*, der deles i 6 Roder: Bispebjærgs, Georgsvejs, Frederiksborgvejs, Lindevejs, Ørnevejs og Bellahøjs. 24) *Emdrup*, der ikke deles i Roder. 25) *Brønshøj*, der deles i 3 Roder: Nebbegaards, Degnemosens og Frederiks-gaards. 26) *Husum*, der deles i 2 Roder: Kagsbroens og Islevhus'. 27) *Vanløse*, der deles i 2 Roder: Damhussøens og Bogholdergaardens. 28) *Damhussøen*. 29) *Sundbyvester*, der deles i 3 Roder: Sundholms, Englandsvejs og Tingvejs. 30) *Sundbyøster*, der deles i 8 Roder: Saltholms, Reberbanens, Lyongades, Tyrolsgades, Hessensgades, Hveens, Kastрупvejs og Højdevejs. 31) *Eksercerpladsen*, hvoraf en Del udgøres af Artillerivejens Rode. 32) *Sundby Overdrev*.